

Aproximació al fenomen de la concordança del verb 'haver-hi'

En aquest article, els autors es proposen repassar el fenomen de la concordança del verb 'haver-hi' en les construccions amb sintagma nominal no determinat i plural. Exposen les aportacions que hi han fet els estudis gramaticals i les obres lexicogràfiques i el pronunciament normatiu. Finalment, fan una anàlisi de l'ús que en fan diversos mitjans de comunicació de massa dels Països Catalans.

El fenomen de la concordança del verb *haver-hi* és una de les qüestions que ha omplert més pàgines en l'estudi de la sintaxi de la nostra llengua. Ens referim a la forma que ha d'adoptar el verb *haver-hi* en les construccions del tipus <<verb *haver-hi* + SN [-determinat, +plural]>>. En aquest article¹ ens proposem de tractar el fenomen de la concordança del verb *haver-hi*, al voltant de tres eixos:² a) l'exposició de les aportacions que se n'ha fet;³ b) la presentació dels pronunciaments normatius —explícits o implícits—; i, finalment, c) l'anàlisi de l'ús de la concordança del verb *haver-hi* en un grup de mitjans de comunicació de massa escrits en llengua catalana que es publiquen actualment als Països Catalans.⁴

Propòsit

Fabra s'hi referí en una conversa publicada el 12 de juny de 1923 a *La Publicitat*,⁵ en què exposa dues característiques del verb. D'una banda, aquest verb només s'ha de conjugar en la tercera persona del singular, tot i que és característic, en algunes àrees del domini lingüístic, de la llengua parlada —diu Fabra— fer concordar el verb *haver-hi* amb el complement que hi va postposat. De l'altra, remarca que ha d'anar sempre acompanyat de l'adverbi *hi*,⁶ que per calc del castellà se sol suprimir⁷ i, doncs, es tendeix a construir frases com «cap qüestió no pot haver que interressi tant com aquesta», que Fabra qualifica d'inacceptable.⁸

Estudis gramaticals

L'opinió de Fabra, però, evoluciona cap a altres postulats fins al punt que, en la *Gramàtica de la llengua catalana* (1956), obria la porta a la possibilitat d'admetre la construcció amb concordança entre el verb *haver-hi* i el complement postposat en el codi normatiu:

...aquestes construccions, llargament usades en la llengua parlada, han estat fins avui considerades incorrectes, però potser algun dia s'hauran d'admetre en la llengua escrita, en concurrència, naturalment, amb les construccions tradicionals.

La raó fabriana a favor d'acceptar la concordança és el comportament del complement postposat al verb, qualificat com un subjecte, cosa que explica «que la llengua hagi acabat per fer-hi concordar el verb, d'on han pres naixença construccions com *hi han dos homes, hi havien moltes dificultats, si hi haguessin més cotxes*» (FABRA, 1956: 21-25).⁹

La posició de **Solà** s'alinea clarament amb la de Fabra (1923 i 1956), en el

sentit que cal acceptar les construccions concordades, és a dir, no hem de considerar «incorrectes» o «inadequades» aquelles construccions formades amb el verb *haver-hi* en plural concordant amb el complement que hi va postposat. Es mostra favorable a «flexionar el verb en plural en construccions com *Hi han quatre homes*». L'autor creu que la manca de concordança s'afebleix allà on fins ara era un tret dels més característics. La llengua de la televisió i de l'ensenyament —diu Solà— hi han introduït l'ús de Barcelona (SOLÀ, 1994: 21-26).

Aquestes construccions amb verbs com *haver-hi*, en tercera persona del singular, són considerades impersonals (BADIA, 1962), o unipersonals i d'existència (MOLL, 1968). **Gallina** (1969: 112-113) també s'hi referí com a verb impersonal, corresponent a l'italià *esserci* i és «coniugato sempre e solo alla 3ª persona singolare». En un dels exemples, Gallina posa de manifest la manca de concordança quan el complement va en plural: *Hi ha tres nois que volen parlar amb el mestre*. Com a verb impersonal, se l'adscriu en un conjunt integrat pels verbs *caldre*, del qual s'afirma que pot admetre les formes de singular i plural (MOLL, 1968: 137).

El complement postposat al verb ha estat considerat de forma diversa: com a subjecte (FABRA), com a «subjecte lògic», complement directe o com un atribut (BADIA, 1962). Es considera una falta quan es fa un ús concordat del verb i el complement en plural postposat, per raons històriques i d'estructura. Malgrat tot, aquest complement és, en certa manera, un subjecte «lògic», per la qual cosa **Badia** es mostra flexible a l'hora d'admetre aquesta concordança només en un nivell baix de la llengua (*Hi havien mosquits*) (BADIA, 1994: 300-302).

Hi ha tres gramàtiques que parlen d'aquest fenomen, a propòsit dels usos del pronom *hi*. En primer lloc, **Gili** (1974: 49-50) diu: «Its always found together with the verb *haver* when used impersonally: No hi ha ningú, *there is nobody*; Hi haurà molta gent, *there will be a lot of people*.» Es refereix al fet que sovint es comet una falta amb el verb *haver-hi*, quan se'n fa un ús concordat en plural amb el complement postposat. En aquest sentit, **Sanchis** (1993: 294-295) remarca la imprescindibilitat del pronom quan va amb el verb *haver* en un ús impersonal. En els exemples que aporta, el nombre dels complements postposats al verb és singular. Assenyala que en el valencià parlat es flexiona el verb en plural quan «ho és el complement directe,¹⁰ però en la llengua literària convé evitar tal vulgarisme». D'aquí que defensi construccions com *hi ha molts soldats* i *hi haurà massa amics* davant de les alternatives concordades *no hi han molts soldats* i *hi hauran massa amics*. La *Gramàtica valenciana* dirigida per Lacreu (1996: 81) parla també del verb *haver-hi* en referir-se a l'ús del pronom *hi*, fa referència al verb com a impersonal i aporta exemples en què apareix la manca de concordança (*Devia haver-hi més de cinc-centes persones*).

Jané (1968: 163) es refereix explícitament a la qüestió de la concordança així com a la naturalesa de les frases que s'hi construeixen. Considera que les frases que uneixen el verb *haver* amb el pronom *hi* tenen el caràcter d'impersonals, amb les quals es denota l'existència o presència d'alguna cosa. Aquestes construccions impersonals del verb *haver* han de ser sempre en singular «encara que es refereixin a un grup nominal en plural». Atribueix a la influència del castellà la tendència a suprimir el pronom *hi* en aquestes construccions quan les formes no corresponen al present d'indicatiu (*Havia molta gent* en lloc de *Hi havia molta gent*). Amb el pronom adverbial *hi*, el verb *haver* impersonal indica que una cosa existeix —afirma Jané (1971: 136-137)—, és actual o s'esdevé. En els exemples d'estructures impersonals amb el verb *haver-hi* que addueix, no hi ha concordança entre el verb *haver-hi* i el complement postposat, encara que sigui plural o

col·lectiu (*Hi ha molta gent, Hi ha tres senyors que l'esperen*), i qualifica d'incorrectes construccions com *Hi han tres senyors* (JANÉ, 1979: 169-171).

Una altra aportació a l'estudi d'aquest fenomen és la de **Casanoves** (1980: 153-156), una de les més completes que s'han fet. En aquesta anàlisi es refereix a la impersonalitat d'aquestes construccions, i postula que el verb *haver-hi* no va amb cap participi, llevat que no pertanyi a la construcció impersonal *haver-hi hagut*. En segon lloc, fa un repàs comparatiu amb algunes llengües romàniques. Ni el castellà (*hay = ha + y*), ni el francès (*il y a, il y avait, il y aura*) fan concordar la forma equivalent. La forma personal en italià demana els pronoms *ci* (singular) o *ce* (plural). De manera que, així com l'italià admet la concordança en la llengua escrita, el francès, el català i el castellà no l'admeten.¹¹ Malgrat això, constata que la llengua parlada —i també l'escrita— utilitza el verb *haver-hi* en plural, fent-lo concordar amb el complement que hi va al darrere. I ens dóna una dada molt reveladora: «la llengua normativa rebutja aquesta concordança» (*Hi han tres nois, no hi havien gaires persones, hi hagueren moltes desgràcies, hi van haver molts aplaudiments* són considerats incorrectes davant dels corresponents correctes *hi ha tres nois, no hi havia gaires persones, hi hagué moltes desgràcies, hi va haver molts aplaudiments*). L'estudi de Casanoves (1980: 155-156) es completa amb una altra llista de quatre exemples considerats incorrectes (...*si no, hi haurien hagut moltes desgràcies; no crec que hi puguin haver gaires persones complicades en aquest afer; ...doncs a mi em sembla que n'hi deuen haver unes quantes més que no et penses; hi solen haver més congressistes a l'hora del tec que no pas a les sessions de treball*), amb els correlats correctes (...*si no, hi hauria hagut moltes desgràcies; no crec que hi pugui haver gaires persones complicades en aquest afer; ...doncs a mi em sembla que n'hi deu haver unes quantes més que no et penses; hi sol haver més congressistes a l'hora del tec que no pas a les sessions de treball*), on, segons l'autor, la incorrecció és més difícil de detectar.

Ramos (1992: 116-124) estudia el cas de les construccions amb el verb *haver-hi* dins de les oracions esdevenimentals, enquadrades en les de subjecte buit de naturalesa no temàtica amb el verb en forma personal. Aquestes construccions —diu Ramos— apareixen amb predicats que, a causa del seu significat, no atorguen paper temàtic a la posició del subjecte, però sí cas nominatiu. Aquestes oracions no descriuen accions amb agents voluntaris i responsables, sinó només successos. Els verbs que les caracteritzen són *haver-hi, caldre i fer falta*. En altres llengües (anglès, francès), que no pertanyen al paràmetre del subjecte nul, tenen també un subjecte expletiu (*il y a, il faut*). D'altra banda, a aquestes oracions, hi podríem afegir les formades amb verbs inacusatius que en alguns parlars no concorden amb l'argument intern quan aquest va en plural (*Ha arribat dos homes; vindrà molts turistes*).

Com assenyala Solà (1992), hi ha altres gramàtiques que no en parlen, com la de Vallès, *Lliçons de gramàtica catalana* (1904-1950), Rovira i Virgili (1916), Fabra (1912; 1918/1933; l'oficial 1918; *Curs mitjà*; 1929; *Les principals faltes*, 1937), Marvà (*Curs superior de gramàtica catalana*), Miracle (1938), Moll (1937-1975).¹² S'hi ha d'afegir l'*Ensayo de gramática del catalán moderno* (1898) i *Contribució a la gramàtica de la llengua catalana* del mateix Fabra que tampoc no en parlen. Únicament hi ha una referència —com assenyala Solà— al verb *haver-hi* a la *Gramàtica* de Fabra de 1912, però no al fenomen de la concordança.

El 1993 la Direcció General de Política Lingüística va fer pública la fitxa número 218 del *Telèfon lingüístic*, dedicada al fenomen que és objecte d'estudi. Aquesta és la primera intervenció que fa referència explícitament a nivells de formalitat. I, en aquest sentit, recomana per als usos formals, tant orals com escrits, mantenir «sempre el verb *haver-hi* en singular» (fitxa 218).

Solà (1994: 21-26) assenyala que la concordança del verb *haver-hi* es dóna en una bona part del domini lingüístic també a frases del tipus *Enguany arribarà/vindrà molts turistes* (a) i *Enguany aquí s'ha construït molts pisos* (b), perquè corresponen a esdeveniments i no a accions. Els nominals que fan de subjecte (*molts turistes*, *molts pisos*) no duen article determinat, van postposats al verb i pronominalitzen, a diferència dels altres subjectes. I, observant les llengües veïnes, constata que el francès té el mateix comportament que el català nord-occidental pel que fa a aquest fenomen. No obstant això, tots tres tipus de construccions, *haver-hi*, (a) i (b), fan la concordança en el dialecte central. I, en canvi, la normativa només l'accepta en els casos (a) i (b), però, no en canvi, en el cas d'*haver-hi*. Aquesta posició és atribuïda —segons Solà— a una malfixació de la normativa, basada en el fet que, a finals del segle XIX, les gramàtiques castellanques de Catalunya prohibien la concordança que «els catalans feien parlant castellà» (SOLÀ, 1994: 23).

Obres lexicogràfiques

A. M. Alcover, al **Diccionari català-valencià-balear**, assenyala, en relació amb el pronom *hi*, que el verb impersonal *haver-hi* denota que quelcom existeix, es troba, s'esdevé o s'acompleix. Antigament es podia usar sense *hi*. *Hi* ha mostres, en els documents antics, de la invariabilitat del verb: «Encara que hi haja molts prínceps y cavallers» (DCVB: 488-492).

Sota l'entrada HAVER del **Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana**, es recull que el verb *haver-hi* té un valor semblant al de 'ser' i 'ser-hi'. Coromines assenyala que cap al 1400 comencem a trobar casos del verb *haver-hi* (*En paradís no-y ha malalties, ne fam*, d'un sermó de Sant Vicenç Ferrer). En alguns parlars de molt cap a ponent *hi* ha mostres de soldadura completa de *hi*, en formes semblants a la forma castellana *hay*, però esteses també a altres formes personals: *yáwre* (Baix Segre), *yaure* —juntament amb *jaure* o *áwre*— (Benassal i Alcalà de X.), *jabé* (Morella i Vinaròs), *aure* o *yabé* (Fraga). La soldadura, amb forma i abast iguals al castellà, és cosa de l'extrem sud (zona alacantina). Quan s'afegeix *en* (INDE) a la combinació, l'aglutinació, en el valencià del nord, s'anteposa: *pot njabé* 'pot haver-n'hi' (Morella), *deu yabé* (Carlares). I en formes altres que l'infinitiu també es contrau; per exemple, amb un imperfet *n j a hiverns* (Vilafranca del M.), *n i ába*, 'n'hi havia' (Xirivella i l'Horta de València). En una gran part de l'àrea de *n'hi ha* en català occidental i valencià, *hi* ha amalgama de *nj* en *ñ* en present: *ña* (des de l'Alcora fins a la Seu d'Urgell). Alguns dels exemples adduïts per Coromines són: *fonts ací no ñá* (el Priorat) i *los còdols que ña al riu* (Maella).

El **Diccionari auxiliar** el qualifica com un verb presentador. Aquest verb —esmenta— es tendeix a concordar en nombre amb l'element següent en una línia oposada a la normativa lingüística, que aconsella de tractar-lo com a impersonal, conjugant-lo únicament en tercera persona del singular: *Hi ha moltes persones, hi havia algunes dificultats, deurà haver-hi alguns problemes*, són preferibles a *Hi han moltes persones, hi havien algunes dificultats, deuran haver-hi alguns problemes* (RUAIX, 1996: 312).

Sota l'entrada *haver* (1) de l'**Hiperdiccionari. Català-castellà-anglès** de l'Enciclopèdia Catalana s'estableix que és un verb, acompanyat de l'adverbi *hi*, impersonal, amb el significat d'existir, ésser, trobar-se, accomplir-se'. S'hi aporten tres exemples, només un dels quals presenta en plural el complement postposat al verb (*De Barcelona a Tarragona hi ha cent quilòmetres*). I, en el recent **Gran diccionari de la llengua catalana** (1998), no hi ha innovacions substancials sobre el fenomen respecte de l'HP.

El primer text normatiu de què disposem és la *Gramàtica catalana*, de Fabra, publicada per l'Institut d'Estudis Catalans el 1918. L'obra està investida de caràcter normatiu exprés mercès a una breu declaració de l'IEC a propòsit d'una reedició facsímil d'aquesta obra el 1995. A la *Gramàtica catalana* no hi ha cap mena de referència —ni explícita ni implícita— a la qüestió de la concordança del verb *haver-hi*.

A propòsit d'una intervenció de Fabra en la *Gramàtica de la llengua catalana* pòstuma, que hem esmentat abans, en què expressava la seva voluntat d'acceptar les construccions concordades, l'IEC aclarí que: «creu oportú de recordar que aquesta obra no havia sofert la darrera revisió del seu autor, per la qual cosa se li ha de concedir un caràcter més informatiu que normatiu» (FABRA, 1956: 66).

D'altra banda, la segona intervenció de l'IEC sobre aquest fenomen, a propòsit d'un comentari sobre les dicotomies català/no català, correcte/incorrecte, esmenta que la forma *haver-hi* + SN [-determinat, +plural] és la forma preferida per la normativa (IEC, 1992: 11-16).

Finalment, el *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC (1995: 990-991) recull que el verb *haver* (acompanyat d'*hi*) és «impersonal, denota que quelcom existeix, es troba, es dona, s'esdevé, s'acompleix». En la definició no estableix cap norma explícita en relació amb la concordança, però, si ens fixem en els exemples (*A la reunió, devia haver-hi una quarantena de persones; Hi ha homes molt dolents*), observem que la forma del verb és sempre singular quan el complement postposat és plural.

La raó de l'estudi del fenomen en els mitjans de comunicació de massa escrits és la importància dels *media* en la construcció de l'estàndard de massa escrit, en el marc de la Llei 1/1998, de política lingüística, un dels objectius de la qual és normalitzar i fomentar l'ús del català als mitjans de comunicació social (art. 1.2.c). Per això, la Generalitat de Catalunya ha d'afavorir «l'edició, la distribució i la difusió de llibres i de publicacions periòdiques en català» (art. 28.1.b) i pot, a través del Govern, subvencionar les publicacions periòdiques de difusió general redactades totalment o majoritàriament en català. A Catalunya, pel que fa a la premsa escrita es publiquen un percentatge de diaris en català que se situa entorn del 20 % (GISPERT, 1998: 27). D'altra banda, convé fixar que, pel que fa a l'ús de la llengua en els mitjans de comunicació social, les normes lingüístiques de la Secció Filològica de l'IEC han de ser el punt de referència dels diaris publicats en llengua catalana.

En general, es pot afirmar que, pel que fa a la utilització de la construcció no concordada, en fan ús gairebé la totalitat dels mitjans de comunicació escrits que hem observat: *Avui* (...encara que hi hagi nombrosos sants anònims...), *El Periódico de Catalunya* (Costa va recordar que hi ha 9.246.000 contribuents que paguen IRPF), *El Segre* (Hi haurà diversos comicis), *Diari de Girona* (Hi ha coses que no es poden explicar), *Diari de Balears* (Hi havia uns 25.000 kurds...), *El Punt* (Hi haurà tres places per jugadors procedents), *El Temps* (Hi ha desigualtats que l'aplicació de la reforma), *La Veu de l'Anoia* (El fet que hi hagi cinc municipis) i el *Diari de Tarragona* (...hi ha projectes de valorització i, en tercer lloc, hi ha les iniciatives turístiques). L'única excepció entre els diaris estudiats¹⁴ és *El 9 Nou*, que admet, al manual d'estil, l'ús de la concordança en correlació amb les estructures no concordades. Aquest diari exposa que «la construcció impersonal d'esdeveniment *haver-hi* admet la concordança en plural». Els exemples adduïts són: *Aquesta set-*

La intervenció normativa¹³

Els criteris i l'ús dels mitjans de comunicació de massa escrits

mana hi ha(n) hagut dos incendis, hi ha(n) molts carrers en obres, mentre el grup actuava, hi havi(a/en) espectadors que xiulaven (COROMINA, 1991: 161).

Hi ha un altre aspecte important. La construcció amb el verb *haver-hi* en aquests mitjans de comunicació de massa escrits no concorda sigui quin sigui el temps verbal emprat. Cosa que demostra que el criteri d'aquests mitjans sobre la concordança és estable. L'estil del mitjà el controla amb efectivitat, d'una banda, i, els seus usuaris (redactors, correctors) l'apliquen, de l'altra. Podem veure'n una selecció d'exemples amb diferents temps verbals que ens confirmen aquest extrem. Només hi ha una excepció: una forma del pretèrit perfet (*La decoració era molt senzilla, només se'n podien destacar les pintures que hi hagueren abans de la guerra civil*), en què trobem l'estructura concordada, cosa que no qüestiona el control del fenomen de la concordança, fins i tot en temps diferents al present, casos en què, com apunta Casanoves, la incorrecció és més difícil de detectar (1980: 153-156):

a) present d'indicatiu

Hi ha països, com Alemanya, que volen vetar... (ET)

En canvi, a Bonn n'**hi ha** molts que encara no s'ho creuen (ET)

La desaparició de deu dels tretze projectes d'ajuda a zones rurals que **hi ha** en funcionament... (DT)

Hi ha elements clau... (R7)

A Espanya **hi ha** tres milions i mig de famílies que paguen... (EP)

...**hi ha** indicis suficients per imputar Barrionuevo (EP)

Hi ha dues tesis... (A)

Hi ha tres o quatre mil persones (S)

Cada vegada que **hi ha** tempestes torrencials... (S)

També **hi ha** parcel·les propietat de particulars (S)

Hi ha coses que no es poden explicar (DG)

b) pretèrit imperfet

No **hi havia** cap més candidatura col·lectiva (P)

On **hi havia** restes de serradures (DG)

Ja **hi havia** tants objectors com en tot l'any anterior (DG)

Hi havia uns 25.000 kurds... (DB)

c) pretèrit perfet perifràstic

...avali la tesi que **hi va haver** sobresous en l'etapa de Barrionuevo (EP)

...**hi va haver** incidents en altres zones de la província (EP)

Hi va haver vint-i-set trets (S)

d) pretèrit perfet

La decoració era molt senzilla, només se'n podien destacar les pintures que **hi hagueren** abans de la guerra civil... (VA)

e) pretèrit indefinit

... **hi ha hagut** progressos (ET)

Hi ha hagut nou morts a la variant (P)

f) condicional simple

...no **hi hauria** candidatures comunes amb la UDF (P)

g) futur

Els responsables d'una altra empresa elaboradora del Bages declaren també que difícilment *hi haurà* noves baixes del preu de l'oli... (R7)

Hi haurà diversos comicis (S)

Hi haurà tres places per jugadors procedents... (P)

h) present de subjuntiu

El fet que *hi hagi* quotes d'urbanització i contribucions... (VA)

...encara que *hi hagi* nombrosos sants anònims (A)

L'ús majoritari d'aquesta construcció es realitza en la forma del present d'indicatiu. La transmissió de fets d'actualitat és una característica del gènere periodístic informatiu. I això s'aconsegueix, bàsicament, amb l'ús del temps present. D'aquí que es potenciï l'ús del present d'indicatiu davant dels temps pretèrits, atès que el passat absolut sovint no és important en periodisme i concretament en la transmissió d'informació. No obstant això, quan s'utilitza el passat, és preferible l'ús del pretèrit perfet perifràstic al perfet simple, així com l'ús dels temps pretèrits més aproximats al present (pretèrit indefinit) en lloc dels més remots (perfet).

És majoritari també l'ús del mode indicatiu davant del subjuntiu. L'explicació s'ajusta a la tria preferent que el gènere periodístic informatiu fa de la frase simple, coordinada, davant de la subordinada, cosa que potencia l'ús dels temps d'indicatiu. Un dels motius d'aquesta tria és l'heterogeneïtat dels receptors. El públic lector de la premsa té un nivell de formació divers i el propòsit de la publicació periòdica és arribar al màxim nombre de públic. És així com les empreses que fan diaris mesuren el seu èxit. Això fa que s'hagi d'optar per una varietat lingüística que faciliti la intercomunicació, que resti expurgada d'elements complexos que alguna franja de la població podria no entendre. I això fa que es redueixi l'aparició de formes del mode subjuntiu.

A més a més, s'incorpora en aquest aspecte l'objectivitat, que va més lligada a l'ús de l'indicatiu que del subjuntiu. I, en aquest sentit, l'objectivitat s'aconsegueix distanciant-se dels fets explicats, servint-se, per exemple, del caràcter impersonal de la construcció formada pel verb *haver-hi* que, com han considerat molts autors, aporta neutralitat a la llengua, característica que ha de tenir la llengua dels textos informatius dels mitjans de comunicació. L'ús d'una estructura impersonal aporta objectivitat en l'exposició d'un tema i, consegüentment, credibilitat.

El fenomen de la concordança del verb *haver-hi* està regulat normativament per l'IEC (1992). Aquesta intervenció es manifesta en el sentit de preferir les construccions *haver-hi* + SN [-determinat, +plural] davant de les formes concordades del verb *haver-hi* amb el complement que hi va postposat, tant si és plural (*molts turistes*) com col·lectiu (*gent*). Hi ha força consens a l'hora de considerar el verb *haver-hi* com a impersonal, amb el significat d'"existir", conjugant-lo només en la tercera persona del singular (FABRA, GALLINA, BADIA, DECAt, RUAIX, HP...), i a més a més, se n'assenyala la supressió del pronom *hi* per la pressió del castellà (FABRA, CASANOVAS...).

El fenomen de la concordança, en canvi, no té una explicació unificada pel que fa al comportament del complement que hi va postposat. Així com és qualificat de subjecte per Fabra (1956), de complement directe, atribut o subjecte «lò-

Síntesi final i conclusions

gic» per Badia (1962 i 1994), Ramos (1992), des d'un altre punt de vista, dóna a aquestes construccions el tractament d'oracions esdevenimentals. Es refereix al paper temàtic que no rep el complement postposat al verb. També se n'ha estudiat la indeterminació i la pronominalització, aspecte que el diferencia del comportament dels altres subjectes. Pel que fa a la distribució dialectal, sembla que les formes documentades constaten que els parlars orientals —sobretot el dialecte central—, excepció feta dels parlars baleàrics, realitzen la concordança i els occidentals, no (ALCOVER, COROMINES, SOLÀ). I sembla també que la televisió pot arribar a desplaçar aquest darrer ús en favor del primer (SOLÀ, 1994). Comparativament, les al·lusions a les llengües veïnes fan veure que, en llengua escrita, així com l'italià fa la concordança, no la fan ni el castellà, ni el francès (CASANOVES, SOLÀ).

Pel que fa a l'adequació, durant molt temps, les construccions d'*haver-hi* concordades han estat considerades no normatives, però aquesta inadequació no havia estat manifestada de forma explícita. En aquest sentit, hi ha força autors que adscriuen el fenomen de la concordança a la llengua parlada i el consideren una incorrecció (GILI, BADIA, MOLL, SANCHIS, CASANOVAS), i altres que qualifiquen de preferible l'ús no concordat (RUAIX). El *Telèfon lingüístic* (1993) recomana l'estructura no concordada per als usos formals, orals i escrits. Alguns autors han proposat les estructures concordades per ser admeses al codi normatiu. Així com Fabra les proposà en correlació amb les estructures no concordades (1956), sense especificar-ne els nivells de formalitat en què s'haurien d'admetre, Solà (1994) les subjecta al dialecte del parlant, i Badia (1994), en canvi, només les admet en el nivell més informal de la llengua.

En relació amb el llenguatge periodístic escrit, l'ús de les construccions impersonals amb el verb *haver-hi* s'ha de relacionar amb el to de neutralitat i distanciament que ha d'adoptar el redactor d'una notícia. L'ús que en fan els mitjans de comunicació de massa escrits en català és força homogeni. Tots els mitjans estudiats utilitzen l'estructura no concordada i només *El 9 Nou* l'admet en igualtat de condicions amb l'estructura d'*haver-hi* no concordada. Aquest fet demostra el respecte que els mitjans tenen per la normativa de l'IEC, d'una banda, i, de l'altra, el control i la regulació sobre aquest fenomen lingüístic.

En darrer terme sembla que hi ha un fet evident. Hi ha divisió d'opinions al voltant de l'acceptació de les estructures concordades. En aquest aspecte, caldria delimitar-ne l'adequació a determinats registres —usos— de la llengua. Dins de l'estàndard flexible, hi poden caber totes dues estructures, només caldria establir-ne la distribució pel que fa a registres i nivells de formalitat. Els usuaris de l'estàndard escrit de la llengua hem de poder expressar-nos en diferents nivells de formalitat. Que la concordança no sigui adequada al nivell de formalitat dels textos informatius no significa que no ho pugui ser per a altres textos. Ara cal continuar estudiant l'ús que fan les diferents varietats funcionals de la llengua del fenomen de la concordança del verb *haver-hi*, en les modalitats oral i escrita, en diferents registres, nivells de formalitat i veure què se'n desprèn. Aleshores podrem arribar a conclusions més sòlides.

Bibliografia

ALCOVER, A. M.; MOLL, F. de B. (1985). *Diccionari català-valencià-balear*. VI. Palma de Mallorca: Moll, p. 488-492.

AVUI (1997). *Llibre d'estil*. Barcelona: Empúries.

BADIA, A. M. (1962). *Gramàtica catalana*. I i II. Madrid: Gredos. (BRH; 10)

- (1994). *Gramàtica catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica i diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- CASALS, D. (1998). «Estudi de quatre estructures sintàctiques aparegudes a *El Periòdic de Catalunya*». Treball de doctorat de l'assignatura *Estàndard escrit*. Programa de doctorat en llengua catalana. UAB. Curs 1997-98.
- CASANOVES, M. (1980). *Parleu bé el català. II. Normes pràctiques*. Barcelona: Claret.
- COROMINA, E. (1991). *El 9 Nou. Manual de redacció i estil*. 3a edició, 1993. Vic: Eumo, Diputació de Barcelona i Premsa d'Osona.
- COROMINES, J. (1981). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial.
- DIARI DE BARCELONA (1988). *Un model de llengua pels mitjans de comunicació. Llibre d'estil del Diari de Barcelona*. Barcelona: Empúries.
- ENCICLOPÈDIA CATALANA (1994). *Hiperdiccionari. Català-castellà-anglès*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- (1998) *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- FABRA, P. (1918). *Gramàtica catalana. Curs mitjà*. Barcelona: Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.
- (1937). *Les principals faltes de gramàtica*. Barcelona: Barcino.
- (1956). *Gramàtica catalana*. (16a ed., 1993). Prefaci a cura de J. Coromines. Barcelona: Teide.
- (1968). *Introducció a la gramàtica catalana*. Revisada, ampliada i publicada per R. Aramon i Serra. Barcelona: Edicions 62. (A l'Abast; 62)
- (1983). *Converses filològiques*. Edició a cura de Joaquim Rafel i Fontanals. 2 vols. Barcelona: Edhasa.
- GALLINA, A. (1969). *Grammatica della lingua catalana*. Barcelona: Barcino.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC) (1998). Núm. 2553, de 9.1.1988. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i Publicacions.
- (1993). *Telèfon lingüístic*. Fitxa 218. Barcelona: Direcció General de Política Lingüística [exemplar fotocopiats].
- GILL, J. (1974) *Introductory catalan grammar. With a brief outline of the language and literature, a selection from catalan writers, and a Catalan-English and English-Catalan vocabulary*. 4a ed. revisada per Max. W. Wheeler. Oxford: The Dolphin Book Co. LTD.
- GISPERT, E. (1998). «Els mitjans de comunicació i la llengua. El cas de la premsa diària». *Documents de comunicació*. Barcelona: Societat Catalana de Comunicació. Institut d'Estudis Catalans, p. 27.
- Gramàtica valenciana* (1996). València: Bromera i Generalitat Valenciana.
- IEC (1992). «Declaració arran de la llei sobre l'autoritat lingüística de l'IEC». *Documents de la Secció Filològica II*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 11-16. (Biblioteca Filològica; XXVII)

- (1995). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona, Palma de Mallorca, València: Edicions 62, Moll, Tres i Quatre.
- JANÉ, A. (1968). *Gramàtica catalana*. Barcelona: Salvat Editors, SA.
- (1971). *Signe. Normes pràctiques de gramàtica catalana*. 6a ed., Barcelona: Edígraf.
- (1979). *Gramàtica essencial de la llengua catalana*. Barcelona: Bruguera (Testimoni; 5)
- JORDANA, C. A. (1968). *El català i el castellà comparats*. Barcelona: Barcino. (Col·lecció Popular Barcino; CCXII)
- MARVÀ, J. (1916). *Curs superior de gramàtica catalana*. 5a ed. (1988). Barcelona: Barcino. (Manuals Lingüística i Literaris; 3)
- (1937). *Exercicis de gramàtica catalana. IV. Sintaxi (2a part)*. Barcelona: Barcino. (Col·lecció Popular Barcino; XLVIII)
- MOLL, F. de B. (1968). *Gramàtica catalana. Referida especialment a les Illes Balears* (9a edició, 1985). Palma de Mallorca: Moll. (Biblioteca Raixa; 72)
- RAMOS, J. R. (1992). *Introducció a la sintaxi*. València: Tàndem.
- RUAIX, J. (1986). *Diccionari auxiliar*. Moià: J. Ruaix.
- SANCHIS GUARNER, M. (1993). *Gramàtica valenciana*. A cura d'A. Ferrando. Barcelona: Alta Fulla.
- SOLÀ, J. (1992a). «La concordança del verb *haver-hi*». *Avui*. Barcelona: Premsa Catalana, SA.
- (1992b). «On hi diu "x" ha de dir "y" (1)». *Avui*. (22.II.1992). Barcelona: Premsa Catalana, SA.
- (1992c). «On hi diu "x" ha de dir "y" (2)». *Avui*. (29.II.1992). Barcelona: Premsa Catalana, SA.
- (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (2a ed., octubre 1994). Barcelona: Empúries.
- (1999). «Un gran estudi sobre els verbs *ser*, *estar* i *haver-hi*». A: *Avui*, (25.III.1999). Barcelona: Premsa Catalana, SA.
- VALLÈS, E. (1916). *Lliçons de gramàtica catalana*. Barcelona: Baixarias.

Notes

1. Ha llegit una primera versió d'aquest article Mar Massanell, a la qual agraïm les aportacions que ens ha fet.
2. L'estudi parteix del treball CASALS, D. (1998). «Estudi de quatre estructures sintàctiques aparegudes a *El Periódico de Catalunya*». Treball de doctorat de l'assignatura *Estàndard escrit*. Doctorat en llengua catalana. UAB. Curs 1997-98.
3. Quan aquest article ja estava finalitzat, ens hem assabentat de l'aparició recent de la tesi doctoral de Joan Rafael Ramos, professor de la Universitat de València, sobre l'evolució dels verbs *ser*, *estar* i *haver-hi*, des de finals del segle XVIII fins a mitjan segle XVI.
4. El corpus objecte d'estudi està extret de les publicacions *Avui* (A), *Regió 7* (R7), la versió catalana dels diaris *El Periódico de Catalunya* (EP) i *Segre* (S), *La Veu de l'Anoia* (VA), *Diari de Girona* (DG), *El Punt* (P), *El 9 Nou* (9N), *Diari de Balears* (DB) i *El Temps* (ET). Els textos estudiats són informatius. La varietat utilitzada és l'estàndard, el nivell de formalitat elevat, to neutre i temàtica informativa diversa. N'han estat excloses les transcripcions de les declaracions.
5. Conversa 390 de l'edició de Rafel i Conversa 217 de Pey.

6. Vegeu SOLÀ (1992b) i (1992c).
7. FABRA pren nota ja d'aquestes construccions defectuoses en una conversa publicada a *La Publicitat* el 23 de maig de 1923. A: FABRA, P. (1983). *Converses filològiques*. Ed. a cura de J. Rafel. 2 vols. Barcelona: Edhasa, p. 353-354. Segons Fabra *Res no pot haver més agradós és la traducció mal feta de la frase Nada puede haber más agradable*.
8. FABRA, P. (1983). *Converses filològiques*. Edició a cura de Joaquim Rafel i Fontanals. 2 vols. Barcelona: Edhasa.
9. FABRA, P. (1956). *Gramàtica catalana*. (16a ed.). Prefaci a cura de Joan Coromines. Barcelona: Teide, p. 66.
10. Per veure un altre punt de vista sobre la filiació d'aquest complement, RAMOS (1992).
11.

Singular	Plural	
Italià	<i>c'è un bambino</i>	<i>ci sono tre bambini</i>
Català	<i>hi ha un noi</i>	<i>hi ha tres nois</i>
Castellà	<i>hay un chico</i>	<i>hay tres chicos</i>
Francès	<i>il y a un garçon</i>	<i>il y a trois garçons</i>
12. En el nostre estudi hem trobat que Moll (1968: 137) s'hi refereix en l'apartat dedicat als «verbs impersonals i verbs defectius». Tot i que només fa referència al verb *haver-hi*, però no al fenomen de la concordança.
13. Quan aquest article estava en la darrera fase d'elaboració, hem plantejat a l'Oficina de Consultes si hi havia més intervencions sobre la qüestió de la concordança del verb *haver-hi*, a la qual ha respost negativament.
14. Cal esmentar aquí que el *Llibre d'estil del Diari de Barcelona* (1988: 36-37) esmenta que la concordança entre el verb *haver-hi* i el complement potposat és opcional (*Hi ha dos homes a la sala / hi han dos homes a la sala*). Aquest manual d'estil afirma que aquest criteri es pot aplicar a tots els temps verbals (*Hi havia / hi havien; hi devia haver / hi devien haver...*).